

Nr 953

Av herr **Börjesson** i Falköping m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till narkotikastrafflag, m. m.

(Lika lydande med motion nr 749 i Första kammaren)

I en oroväckande takt har missbruket av narkotiska medel stigit i vårt land under de senaste åren. Missbruket synes alltjämt vara i ökande och visar en tendens att debutera i allt yngre år. Jämfört med internationella förhållanden karakteriseras den svenska missbrukssituationen av att centralstimulerande medel — exempelvis preludin — användes i mycket stor utsträckning och oftast injiceras. Denna form av missbruk har för övrigt medfört negativa följdverkningar i form av en ökning av antalet fall av gulsot även utanför missbrukarnas led.

Missbruket möjliggöres av den betydande illegala handeln, som huvudsakligen avser från utlandet insmugglade preparat. Den som sysslar med denna illegala handel i större skala gör enorma förtjänster, medan straffsatserna härför hittills varit relativt låga. Detta förhållande gör att handel med narkotika för den kategori det här är fråga om i dag framstår som bekvämare, riskfriare och mer lönande än övrig brottslighet. Dessa kriminella individer väger helt kallt vinstmöjlighet mot den påföljd som verksamheten kan medföra.

De stora ekonomiska vinster som finns att hämta medverkar till att försäljarna gör aktiva insatser för att skapa narkotikabehov hos nya grupper. Sålunda förekommer det att narkotiska medel delas ut gratis till skolungdom i syfte att skapa en ny marknad.

Utöver de skador som narkotikamissbruket primärt innebär kan betydande sekundära skadeverkningar inregistreras. En av dessa är den brottslighet som i regel följer av narkotikamissbruk. För en missbrukare är det i allmänhet omöjligt att på legal väg skaffa pengar för att köpa tabletter. Kriminella handlingar av typ langning, inbrott, checkbedrägerier etc. blir därför "nödvändiga" för den enskilde missbrukaren.

Partimotion från centern och folkpartiet

I en omfattande partimotion vid fjolårets riksdag (AK 231) krävde centern och folkpartiet omfattande åtgärder mot narkotikamissbruket. Bland annat föreslogs en parlamentarisk utredning om hela problemkomplexet. Vidare förordades vidgade förebyggande insatser, utbildning, åtgärder på

det internationella planet, ökade möjligheter till vård och rehabilitering, stöd till frivilliga organisationer, vidgad forskning samt förändring av straffsätserna. Behandlingen av motionen uppsköts till höstriksdagen, vilken avslög densamma med hänvisning till den kommande propositionen.

I proposition nr 7 har tagits upp flertalet av de problem som aktualiserades i nämnda partimotion. På åtskilliga punkter har vi anledning att instämma i vad som sägs i propositionen, på andra punkter hyser vi, som framgår av det följande, en avvikande uppfattning.

En parlamentarisk utredning, om hela det komplex av problem som narkotikamissbruket utgör, anser vi fortfarande vara befogad. Då det emellertid kan hävdas, att tillsättandet av en parlamentarisk utredning skulle ytterligare fördröja det pågående utredningsarbetet, är vi inte nu beredda föreslå att en dylik utredning tillsättes. I stället vill vi förorda att narkomanvårdskommittén kompletteras med ett lämpligt antal parlamentariker.

Förebyggande åtgärder

Vi vill mycket starkt betona angelägenheten av förebyggande åtgärder för att komma till rätta med narkotikamissbruket. Till betydande del är narkomani — liksom andra former av för samhället icke acceptabla beteenden — att se som ett uttryck för bristande anpassning till tillvaron. Det är nödvändigt att analysera orsakerna till den uppkomna situationen, och de förebyggande åtgärderna hör till stor del hemma på det miljöpolitiska fältet. Även om ökade insatser i nuläget måste göras på vård- och kontrollsidan är preventionsfrågorna — sett ur mycket vid synvinkel — av avgörande betydelse för den kommande utvecklingen.

I anslutning härtill vill vi betona önskvärdheten av att frågan om upplysning och andra förebyggande åtgärder på narkotikaområdet blir föremål för förslag från Kungl. Maj:ts sida så snart ske kan. I detta förslag bör ingå åtgärder för att stimulera organisationer och kommuner till vidgade insatser för att tillgodose ungdomens behov av fritidsaktiviteter. Erfarenheten synes visa, att en av de väsentligaste åtgärderna för att minska ungdomens benägenhet att använda narkotiska preparat, är att ge dem möjlighet till stimulerande och engagerande fritidsaktiviteter i "ungdomsvänlig" miljö. Utöver de åtgärder som måste vidtagas för att begränsa tillgången på narkotiska preparat — till vilka vi återkommer i det följande — gäller det sålunda att minska efterfrågan på desamma.

Vård och behandling

Jämfört med annan vård framstår vården och återanpassningen av narkotikamissbrukare som mera komplicerad och svåröverskådlig. Redan det faktum att många narkomaner saknar sjukdomsinsikt — och att det i vissa

kretsar utbildats ett slags filosofi om de påstådda fördelarna med narkotikamissbruk — ställer stora krav på vårdande och rehabiliterande organ.

Då narkotikaproblemet framträtt först under senare år torde flertalet läkare och socialarbetare i sin grundutbildning erhållit alltför ringa kunskaper om detta problem. Därför är det motiverat att på olika sätt möjliggöra en *vidareutbildning* och orientering om narkotikafrågan för dessa grupper — liksom att narkotikafrågan ges ökat utrymme inom ifrågavariande grundutbildning.

Vi vill mycket starkt understryka behovet av att samordning sker av den sociala och medicinska omvårdnaden. För att rehabilitera narkotikamissbrukare krävs ett nät av samhällsliga åtgärder där man inte är främmande för att pröva nya vägar och metoder. Vi vill anknyta till vad som framhölls i vår partimotion vid fjolårets riksdag, nämligen att *försöksverksamhet bör startas* med olika vårdformer. Vi åberopade därvid de erfarenheter som nåtts vid Hendersonsjukhuset i England, vilka vi anser bör kunna ligga till grund för liknande verksamhet i vårt land. Dylik verksamhet bör kunna finansieras via de föreslagna statsbidragen till särskilda behandlingshem. Skulle dessa bidrag visa sig otillräckliga bör särskilda medel utgå.

I sammanhanget vill vi poängtera vikten av det arbete som utföres och kan utföras av *frivilliga organisationer*. Särskilt vill vi nämna RFHL:s insatser och verksamheten vid Stiftsgården i Båstad samt den organiserade stödverksamhet som bedrivs av De kristna samfundens nykterhetsrörelse (DKSN). De frivilliga organisationerna är värda allt stöd från statsmakternas sida.

Registrering av recept

Socialministern har inte varit beredd att biträda förslaget om registrering av recept. Enligt vår mening är detta ett missgrepp då en allomfattande *receptregistrering skulle medföra avsevärda fördelar*. En databehandling av alla recept skulle ge möjlighet för socialstyrelsen och andra organ att följa läkemedelskonsumtionens utveckling, läkarnas förskrivningsvanor samt enskilda patienters förbrukning. Därmed skulle man i tid kunna uppmärksamma icke önskvärda förändringar av konsumtionen och vidtaga åtgärder. Det är att observera att en dylik registrering inte endast omfattar den svårdefinierade gruppen beroendeskapande läkemedel utan även övriga preparat som erhålles mot recept. Vi vill sålunda tillstyrka narkomanvårdskommitténs förslag vad gäller receptregistrering.

Internationellt

I likhet med kommittén, remissinstanserna och departementschefen anser vi det synnerligen angeläget att en enhetlig internationell kontroll

utvidgas till att omfatta även de centralstimulerande, hallucinationsframkallande, lugnande och sömngivande medlen. Utöver framstötar i detta avseende via internationella organ anser vi att *direkta kontakter* bör tagas på diplomatisk väg mellan vårt land och de stater som tillverkar ifrågavarande preparat. Avsikten med sistnämnda aktivitet bör vara att klargöra missbrukssituationen i vårt land och om möjligt få till stånd en begränsning av tillverkningen av exempelvis de centralstimulerande medlen.

För att utåt demonstrera vilken vikt vårt land fäster vid att de centralstimulerande medlen blir föremål för kontroll anser vi att beslut bör fattas om att helt *förbjuda centralstimulantia* — exempelvis preludin och ritalina — i Sverige. Riskerna med dessa preparat är så omfattande och de medicinska fördelarna så begränsade, att de tveklöst kan försvinna ur marknaden. Skulle särskilda sjukdomar, t. ex. narkolepsi, nödvändiggöra behandling med dessa preparat kan licensförfarande tillämpas.

Cannabis

Frågan om cannabis (t. ex. haschisch och marihuana) skall underkastas samma bestämmelser som annan narkotika har varit föremål för debatt. Enligt den redovisning som ges av narkomanvårdskommittén (s. 19 i propositionen) och i övrigt erhållna uppgifter synes cannabis ur medicinsk synpunkt kunna betraktas som mindre skadligt än övriga narkotiska medel. Vidare kan det ifrågasättas om en ytterligare kriminalisering av användandet av cannabis har stöd i det allmänna rättsmedvetandet.

Å andra sidan talar flera skäl för att cannabis inte skall ges en mildare behandling än andra preparat. Ett av dessa skäl är hänsynen till internationella förhållanden. I 1961 års narkotikakonvention har cannabis upptagits bland de medel som i vissa hänseenden underkastats den mest rigorösa regleringen. Vidare synes det relevant, som departementschefen framhållit, att om vi skall ha utsikt att vinna gehör från svensk sida för våra strävanden att uppnå internationell kontroll av preludin och liknande medel måste vi vara solidariska mot andra länder i deras kamp mot för dem speciella problem. Mot en särbehandling talar också vår allmänna inställning att samhället måste skydda medborgarna mot att drabbas av de svårigheter som narkotikamissbruk medför. Att därvid undantaga ett speciellt narkotiskt medel ter sig såväl principiellt som praktiskt svårt; praktiskt svårt därför att det ofta förekommer att i cannabis inblandas andra medel med betydligt kraftigare verkningar.

Däremot anser vi påståendet att cannabis är inkörsporren till starkare preparat och därför bör kriminaliseras hårt inte tillräckligt bevisat. Sammanfattningsvis anser vi att cannabisbrukets sociala verkningar och re-

lation till andra preparat bör bli föremål för vidare undersökningar. I avvaktan på dessa är vi inte beredda att taga ställning.

Straffrättsliga frågor

I vår partimotion 1967 förordade vi en höjning av straffsattserna främst beträffande smuggling och överlåtelse. Våra krav i detta avseende tillgodoses i allt väsentligt i föreliggande proposition.

Vi vill betona att våra krav på relativt långvariga fängelsestraff för grövre narkotikabrott skall ses mot bakgrunden av nödvändigheten att stoppa narkotikahandlarnas verksamhet. Det är nödvändigt att isolera vederbörande för att skydda samhället, och särskildt då ungdomen, från denna typ av brott, vilka är att anse som samhällsfarliga.

Innehavsbrottet

Mot kriminalisering av innehav av narkotika har anförts att bestämmelsen inverkar negativt på vårdmotivationen och att missbrukare undviker att söka vård av rädsla för påföljd i anledning av innehavet. Narkomanvårdskommittén anför häremot dels att några belägg för en sådan inverkan ej framkommit, dels att missbrukare som vänder sig till läkare har anledning att lita på dennes tystnadsplikt. Med bakgrund av detta, liksom med beaktande av den av Sverige ratificerade narkotikakonventionen i vilken allt innehav av narkotika är otillåtet, föreslår kommittén att narkotikainnehav även framgent skall vara straffbelagt.

I sitt ställningstagande har kommittén även tagit hänsyn till synpunkten, att en kriminalisering av allt innehav är nödvändig för att begränsa storslangarnas verksamhet. Vidare har kommittén diskuterat möjligheten att låta ringa innehav vara straffritt men funnit att en differentiering av innehavsbestämmelserna inte kan förenas med strävandena att begränsa langningen.

Vi, liksom departementschefen, anser att kommitténs bedömning är riktig men vill mycket starkt framhålla angelägenheten av att de rättsvårdande myndigheterna så långt möjligt underlåter att åtala de missbrukare som endast för eget bruk innehar narkotika. Vederbörande måste i stället ges erforderlig vård och rehabilitering.

Övriga frågor

Den reglering som föreslås av handeln med injektionssprutor och kanyler tillstyrkes av oss liksom möjligheten att beslagta dylik materiel. Ur vissa synpunkter vore det önskvärt med en receptbeläggning av dessa instrument. Vi är dock inte beredda att föreslå detta med hänsyn till att en sådan kontroll kan leda till att risken för ökad spridning av vissa sjukdomar ökar.

Ett särskilt problem som sammanhänger med narkotikamissbruket är spridningen av gulsot (hepatit). Genom att de intravenösa missbrukarna ofta lånar instrument av varandra föres denna sjukdom vidare, och det är inte ovanligt att sjukvårdspersonal och andra som kommer i beröring med narkomanerna blir smittade.

Då många narkomaner på grund av den ekonomiska ersättningen ställer sig till förfogande som blodgivare sprides även sjukdomen på detta sätt. Förekomst av latent gulsot är svår att fastställa, och det är därför svårt att förhindra att den som ges blodtransfusion också kan erhålla ifrågavarande smittoämne.

För att begränsa risken för spridningen av gulsot måste möjligheten att i ökad omfattning skaffa blodgivare i regioner där intravenöst missbruk ej registrerats övervägas. Därjämte bör frågan om ersättning för blodgivning tagas upp till diskussion. Även om det är helt i sin ordning att blodgivaren erhåller ekonomisk ersättning (i allmänhet 25—30 kr.) är det odiskutabelt att om ersättningen slopades skulle också narkomanerna upphöra att vara blodgivare. Vi förutsätter att erforderliga åtgärder vidtages från ansvarigt håll i detta avseende.

Med stöd av det anförda hemställs,

- att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla
- a) att narkomanvårdskommittén kompletteras med lämpligt antal parlamentariska ledamöter,
 - b) att försöksverksamhet igångsättes på vårdområdet i enlighet med vad i motionen framhålles,
 - c) att av narkomanvårdskommittén föreslagen registrering av recept försöksvis igångsättes omgående, samt
 - d) att åtgärder vidtages för att totalförbjuda centralstimulantia.

Stockholm den 1 februari 1968

Bengt Börjesson (cp)
i Falköping

Bertil von Friesen (fp) *Einar Rimmerfors (fp)* *Rune Gustavsson (cp)*
i Alvesta